

Je woont in een straat in de wijk Nieuwe park in Gouda. Die straat heet Max Havelaar. Maar wie weet nog wie of wat "Max Havelaar" eigenlijk was?

MAX HAVELAAR door MULTATULI.

Ik ben makelaar in koffie en woon op de Lauriersgracht No. 37. Het is mijn gewoonte niet, romans te schrijven, of zulke dingen, en het heeft dan ook lang geduurd, voor ik er toe

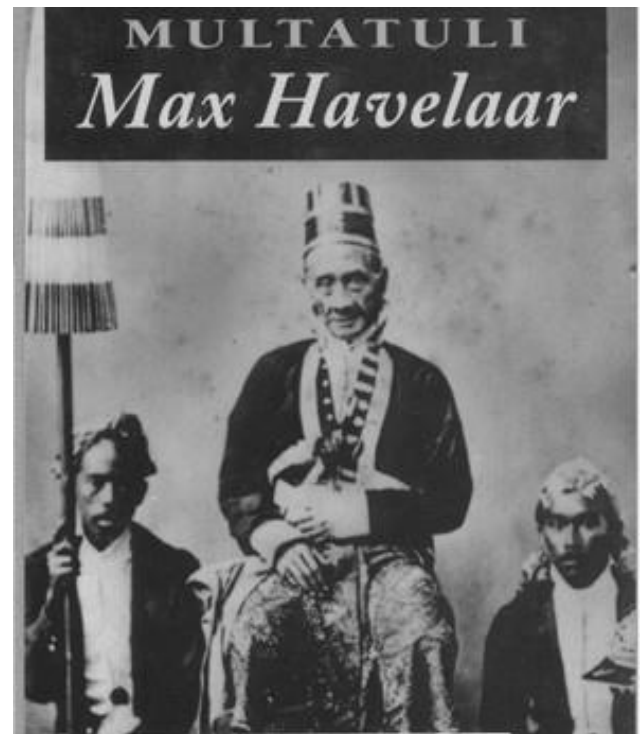
overging een paar riem papier extra te bestellen, en het werk aan te vangen, dat gij, lieve lezer, zo-even in de hand hebt genomen, en dat ge lezen moet als ge makelaar in koffie zijt, of als ge wat anders zijt

Zo begint de Max Havelaar.

Sommige ouderen in onze wijk zullen zich deze zin nog wel herinneren. Er was vroeger immers bijna geen leraar die dit boek niet behandelde in de lessen Nederlands. Het is ook een lange zin, want de schrijver, **Multatuli**, hield van lange, ingewikkelde zinnen. De inhoud van het boek is echter verrassend eigentijds. En het is – voor een deel – nog echt gebeurd ook.

De werkelijke geschiedenis speelde zich allemaal af in Lebak, een district in het zuidwesten van Java, een eiland van Indonesië dat gespaard is door de ramp met de tsunami. De jonge Eduard Douwes Dekker kreeg er een functie in het bestuur van dat arme district. Hij was een idealist, maar een onverstandige idealist. In zijn pogingen het leven voor de arme Javanen te verbeteren, wilde hij de Indische machthebber in de gevangenis gooien. Hij passeerde daarbij zijn directe chef en werd daarom overgeplaatst. Woedend was hij. Bijna letterlijk met opgestoken zeilen reisde hij terug naar Europa, nadat hij ontslag genomen had. En in Brussel, op een goedkope hotelkamer, schreef hij binnen 2 maanden dit dikke boek!

En wat voor boek. Er staat zoveel in: een dramatisch verhaal, brieven, gedichten, redevoeringen, grappige dialogen en zelfs sprookjes. Sommige delen zijn zo bekend geworden, dat ze een eigen leven zijn gaan leiden. Wie kent niet het ontroerende verhaal van **Saidjah en Adinda**. Twee arme Javaanse kinderen, aan elkaar beloofd als zij oud genoeg waren om te trouwen. En wat loopt het slecht met hen af. Saidjah gaat geld verdienen in de grote stad en Adinda's familie, uitgebuit door de heerser, verliest alles. Zij komen in opstand, vluchten en als Saidjah terugkomt, vindt het hij lichaam van zijn Adinda op de berghelling. Vermoord. Verrassend eigentijds dus, en toch geschreven in 1859.

Max Havelaar

Het einde van het boek, ook weer een geliefd citaat van leraren Nederlands is een vlammende aanklacht:

Want aan U draag ik mijn boek op, Willem de Derde, Koning, Groothertog, Prins...meer dan Prins, Groothertog en Koning...Keizer van 't prachtige rijk van Insulinde dat zich daar slingert om de evenaar, als een gordel van smaragd... Aan U durf ik met vertrouwen vragen of 't uw keizerlijke wil is: Dat Havelaar wordt bespat met de modder van Slijmeringen en Droogstoppels.? En dat daarginds Uw meer dan dertig miljoenen onderdanen worden mishandeld en uitgezogen in uw naam?

Maar Dekker bleef onverstandig. Hij verkocht de auteursrechten van het boek en de uitgever zag er – terecht – een gevaarlijk politiek document in. Hij veranderde namen en data en toen werd "De Max Havelaar" een roman. Een ongewone roman, maar iets dat verzonnen was en waar je je dus niet ongerust over hoefde te maken.

En daarna ging het slecht met Dekker, die zich de schrijversnaam Multatuli (=ik heb veel geleden) aangemeten had. Hij vergokte zijn geld, verknoeide zijn huwelijk met talloze vriendinnen en stierf arm en eenzaam in een klein plaatsje in Duitsland in 1887. Maar zijn boek is nog steeds een van de beste werken van onze literatuur.

Ik zou zeggen: als je in de Max Havelaarstraat woont, moet je toch eigenlijk het boek wel gelezen hebben.

"Want aan U draag ik mijn boek op, Willem den Derden, Koning, Groothertog, Prins... meer dan prins, Groothertog en Koning... Keizer van 't prachtig rijk van Insulinde dat zich daar slingert om den evenaar, als een gordel van smaragd. Aan U durf ik met vertrouwen vragen of 't uw keizerlyke wil is: Dat Havelaar wordt bespat met den modder van Slymeringen en Droogstoppels? En dat daarginds Uw meer dan dertig millioenen onderdanen worden mishandeld en uitgezogen in UWEN naam?"

Max Havelaar

Schrijver:
Eduard Douwes Dekker
(1820-1887)

Multatuli (= ik heb veel geleden) luidt het pseudoniem van een van Nederlands beroemdste schrijvers. Hij keerde zich vooral tegen sociaal onrecht en schreef in 1859 "Max Havelaar", waarin hij het opnam voor de arme, uitgebuite Javaan in onze voormalige kolonie, het huidige Indonesië.

Bij de onthulling begonnen we met de Max Havelaar. En dat doe ik nu ook. De Max Havelaar is een van de meest beroemde boeken uit de Nederlandse literatuur. Geschreven in 1859 was het een boek dat een aardverschuiving veroorzaakte in het denken over de kolonie Nederlands Indië. Multatuli kwam met hart en ziel op voor de arme, onderdrukte en uitgebuite Javaan, en verzette zich tegen de houding van de Nederlandse overheid die daar niets aan deed. Sterker nog: de overheid hield het systeem in stand. Het gedeelte van Saidjah en Adinda, twee jonge Javanen, tieners nog, vertelt dat gedeelte het best. Aangrijpend is het verhaal van de arme Saidjah die zo graag wil trouwen met Adinda en om geld te verdienen drie jaar naar Batavia gaat, om daar te werken als huisjongen. Maar als hij teruggaat naar zijn dorp, is het huis waar Adinda woonde er niet meer. Zij is met haar vader en broers de bergen ingevlucht om zich aan te sluiten bij de rebellen die vechten tegen het Nederlandse leger. En daar vindt Saidjah

haar ook: dood op een berghelling, vermoord en verkracht door soldaten van het Nederlandse leger. Saidjah wil nu ook niet meer leven en loopt recht in de bajonetten van de soldaten.

Dat het boek niet het effect heeft gehad dat Multatuli gehoopt had, ligt aan Jacob van Lennep. Ja, de schrijver van een ander paneel van onze buurt: de Roos van Dekema. Van Lennep herkende het boek voor wat het was: een gevaarlijk politiek document. Hij kocht de auteursrechten, veranderde de namen en data door puntjes en veranderde het zo in een roman, een verzonnen verhaal. Maar het is een boek dat nog steeds gelezen wordt en ofschoon het niet altijd even toegankelijk is, blijft het een meesterwerk.

En het is nou juist zo leuk dat je de sawa's, de rijstvelden, kunt zien op het gevelpaneel. En de waterbuffels die door de arbeiders door het water gedreven worden. En natuurlijk een portret

van de schrijver, die er nogal eigenwijs uitziet.
Dat was hij ook: want wie verkoopt er nu zijn

auteursrechten?